

Nagy Alpár

Amiről "A soproni evang. tanuló Ifjuság 'Zene-társaság'-ának Jegyzőkönyve" mesél

Csaknem húsz évvel ezelőtt, 1982 júliusának legelején felkerestem az egykori soproni ág. hitv. evangélikus líceum (akkor már/még Berzsenyi Dániel Gimnázium) gazdag könyvtárát. Ott a nyugdíjas, halk szavú, nagy tudású professzor, dr. Pröhle Jenő (1909-1986), készségesen rendelkezésemre bocsátotta "A soproni. evang. tanuló Ifjuság 'Zene-társaság'-ának Jegyzőkönyvé"-t, pontosabban a Jegyzőkönyvek meglévő I-II. kötetét 1869-től az 1890/91. évig. A vastag Jegyzőkönyveket (a továbbiakban Jkv.) gondosan elolvastam, jegyzeteltem, s Lobenwein Tamás mesteri fényképeket készített a Jkv. Liszt-és egyéb vonatkozásairól.

Böngészgettem a dunántúli ág. hitv. ev. egyházkerület soproni Lyceumának 1869 előtti "Tudósítvány"-ait is. Az 1857/58. Éviben benne volt, hogy "az 1857-dik évi Aug. 10-dik napján Ferencz József Császáruk és Királyunk Ő Felsege, magyarhoni körútja alkalmával tanodánkat meglátogatni kegyeskedett", az előljárók "a legalázatosabb hódolattal" üdvözölték, látogatása 28 percig tartott, és "harsogó éljenek kísérték a dicső uralkodót".¹ Az is benne volt, hogy az intézmény 1857. október 1-jén fennállásának 300 éves jubileumi ünnepségét készült megünnepelni.

A következő évi "Tudósítvány"-ban részletes tájékoztatást kaptam a líceumi zenei életről. Az 1859/60. éviben pedig azt olvastam, hogy "vegyes chorusok is jöttek létre Altdörfer Ker. (Keresztély! - N.A.) vezetése alatt", és "egy zenekar ezidén is tartott gyakorlatokat".

Ám ezek nem voltak elegendők. "Az ifjuság nagyon érezte olyan egyletnek hiányát, mely csakis a zenét művelné és pedig úgy elméletileg, mint gyakorlatilag. Többször gondolt erre, szóba is jött néhányszor ilyen társaság alakítása, de az ifjuság nem birta a törekvései, vágyai elé gördülő akadályokat leküzdeni, nem ismerte az irányt, az ösvényt sem, melyen haladnia kellett volna; hazánkban pedig oly önképző körök, melyek mintául szolgálhattak volna, még nem voltak. Vezér, utmutató, tanácsadó kellett volna az ifjuságnak, mely saját erejéből nem volt képes ily nagy vállalat keresztülvitelére".²

1869 jelentette a fordulópontot! "A sors, a viszonyok oly két jeles férfiut adtak a törekvő ifjuság élére, kik munkásságukkal, lelkesítésükkel nagy előnyére, hasznára voltak az ifjuságnak, s egyszersmind a hazának. E két buzgó férfiú Király József Pál, képezdei igazgató s lyc. tanár és Kapi Gyula képezdei tanár volt. Nagy lelkesedés fogadta a bajnokok áldásos felhívását, s kitüzött zászlajuk alá számosan csoportosultak. Így pendítették meg újólág a zenetársaság megalakításának eszméjét, gyűlést tüztek ki, melyen közös eszmecsere útján a zenetársaság alapját vetették meg. A 18 tagból álló társaság Király József Pált választotta elnökének s Kapi Gyulát alelnökének".³

Az "Ifjusági zenetársaság" alapszabályát, célját, teendőit a december 5-i első ülésen elfogadták, és "a gyűlés a társaságot megalakultnak nyilvánítá". A huszonnyolc §-ból álló, négy tagú bizottmány szerkesztette Alapszabályt a második ülés december 11-én szentesítette, kimondván, hogy a zenetársaság "a soproni ev. főgymnasium, theologia, s seminarium zeneértő s kedvelő ifjuságának egyesülete", "legfőbb hatósága az ev. lyceumi tanári kar", célja "a tagoknak tért nyitni zeneszerzési s gyakorlati tehetségeik kifejtésére",

"a zenekörébe vágó elméleti ismereteiket tágítani", "a zene-irodalmat, különösen a hazait, ápolni s elő mozdítani".

December 18-án tartották harmadik ülésüket, s tulajdonképpen ezzel az üléssel kezdték meg működésüket, a zenekar - nyitányként - Mosonyi Mihály "magyaros jellemű" Bandérium-indulóját játszotta. 1870. január 18-án, hatodik ülésükön J. Haydn egyik kvartettje hangzott el hetedik számként, Berez Imre alelnök pedig Liszt Ferenc "A cigányok s a cigány zenéről Magyarországon" című könyvét⁴ ajándékozta a társaságnak. A hetedik ülésen J. Haydn III. kvartettjének Menüett és Presto tételét szólaltatták meg. A vonósnégyes tagjai: Berez első, Király Ernő második, Greilinger mély hegedű, Kapi gordonka. "Az első előadás habár nem volt teljesen nagy ügyességet mutató, de egyöntetűsége méltó dicséretet érdemelt" (Jkv. I. 20.). Kilencedik alkalommal (február 12.) "elméleti munkát olvasott Tábornok Ottó", bírálta Sztrányovszky Pál. A munka címe: "Haydn József". "E munka életrajzát, működését, s zenére való nagy befolyását adja röviden elő s mégis kimerítően a nagy zeneszerzőnek. A társaság ohaját fejezi ki a bíráló midőn arra kéri a munka hozót, hogy dolgozza ki a német classikai zeneirodalom másik két korypheusának Mozartnak s Beethovennek is életrajzát. E munkának az Archivumba való letétele elhatároztatik" (Jkv. I. 22.). Az egy héttel későbbi ülés jegyzőkönyvének 3. pontjában azt olvassuk, hogy "előadatott az ajánlott quartett helyett Haydn Józsefnek I. Triójából a 'Rondo all'ongarese'. Előadói voltak Berez Imre hegedűn, Tábornok zongorán, Kapi gordonkán, - Hogy az előadás nem sikerült úgy mint a játszó ohajtották volna, annak nem kis részben a készületlenség volt oka" (Jkv. I. 23.), "A jegyző Beethoven és Mozart életrajzának valamint Mátray Gábornak a XVI. századból összegyűjtött magyar dallamainak megrendelésével bizatik meg" - áll a jegyzőkönyv 7. pontjában. Február 26-án Lenk Lajos hegedűn játszotta Haydn "I. C. dur Sonataját", zongorán Tábornok kísérte. "A játszó nem találták fel, vagy talán nem is keresték ama lelket, mellyet Haydn az egyszerű, gyermekded hangokba rejtett, azért az előadás minden szabatoság mellett is rideg volt. A zongora játszó nem emelte ki azon helyeket, mellyek a melodiát vezették. Egyéb iránt a választás szép bizonyysága a játszó szép izlésének". Ugyanekkor Arnhold Károly Haydn "VII.ik Sonataját" zongorázta. "Ha a játszó nem választ az Allegrohoz és Prestohoz különben szép ügyességét meghaladó időmértéket, ugy e két rész talán sikerült volna; de az előadás teljesen elhibázott volt. - A választás ismét csak dicséretet érdemel" (Jkv. I. 25.). A március 26-i tizenötödik ülésen J. S. Bach és J. Haydn életrajzának megrendelését határozták el. Április végére megérkeztek "a bizottmány által legutoljára megrendelt művek": Haydn 15 kvartettje, Haydn életrajza, Erkel Bánk bánja. Huszonegyedik ülésükön Király Ernő (hegedű) és Király Béla (zongora) Haydn "B dur Sonataját" adta elő. "A játszó mint utolsó fellépésükkor, ugy most is megoldották feladatukat".

1870/71-ben műénekből Kapi Gyula képezdei tanár és helyettese - Lichárd Milán 8. oszt. tanuló - oktatta az ifjúságot, heti 4 órában. (Volt még francia nyelv, gyorsírászat, rajz, gymnastika, magyar és német önképző társaság is.) A heti órák száma "tanítókra" lebontva: Király 12 óra (orgonagyakorlatok 3, zenetársaság 1), Kapi 21 óra (zeneszerkesztés 4, ének 3, zongora és harmónium 10, orgona 2, zenetársaság 1); az év. tanítóképezdében: Király Ernő segédtanár 6 óra (hegedű 5, zenetársaság 1). A társaságok (magyar, német) heti 1-1 órában tartattak, a zenetársaság is, főképpen líceumi tanulók részvételével, télen az esti, nyáron a reggeli órákban.⁵

Az új tanév második ülésén (szeptember 24.) Kapi Gyula alelnök indítványára elhatározták, hogy 20 frt. ellenében felvétetik magukat az Országos Daláregyletbe, és a

zenetársaság a továbbiakban "négyféle tagokból fog állani, működő, hallgató, tiszteletbeli s levelező tagokból".

Október 14-i (hatodik) ülésükön Király József Pál elnök jelentette, hogy báró Prónay Gábor⁶ elfogadta a tiszteletbeli tagságot az Ifjúsági Zenetársaságban, s "legnagyobb öröme volt, hogy társaságunkat hazáivá tenni óhajtjuk", Ábrányi Kornél⁷ pedig teljesítette a társaság(egylet) kérését, elfogadta jelentkezésüket az Országos Daláregyletbe, sőt, közölte a jegyző - Sass János - tudósítását a Zenészeti Lapokban. "Továbbá - olvashatjuk ugyanott (Jkv. I. 53.) - az országos zenedébe (conservatorium) elnök ur indítványára szintén be fogunk állani 6 frt. tagsági díjjal, a mért azon előnyben részesülünk, miszerint egy általunk választott egyént ott kiképezthetünk. E választásnál előnnyel bírnak egyletünk volt tagjai, azután a Soproni lyceumi tanulók általában, s végre egyéb zenében jártas egyének".

Király Ernő október 25-én olvasta fel munkáját "A zenei új romantikus iskola" címmel. "Egyébiránt a szorgalom mely Wágner Richard s Liszt Ferencz életrajzaiknak összeállításában látszott, minden esetre elismerést érdemel. Mindkettő beiratik" (Jkv. I. 55.). Az első novemberi ülésen Schermann Samu Haydn 6. szonátáját játszotta hegedűn Kapi zongorakíséretével. "Általában helyesen és szépen játszottak, csak a hegedűn játszó figyelmeztetik, hogy a mennyire lehet, egy huron maradjon, és az akkordot ne felvonással vegye, s a hol a zongora viszi a dallamot, ott tartózkodjék. A választás dicséretre méltó." December 14. "Határoztuk hogy egy magyar népdal gyűjteményt fogunk megkezdeni melybe a népdalok bármely hangszerre letéve szövegükkel s a hely és évszám kitévésével összeírassanak". Egy hét elteltével megint Haydn-szonátát játszott a Schermann-Kapi páros.

1871. január 4. Tizenhetedik ülésükön "indítvány folytán a társaság általános kívánságára Ábrányi Kornél, a 'Zenészeti Lapok' szerkesztője megválasztatik tiszteletbeli tagnak". Február 18-án megtartott tizennyolcadik ülésükön Tinódi Lantos Sebestyénnel ismerkedtek (Jkv. I. 71.). Szeptember 27-i (második) ülésükön "Alelnök ur (ismét Kapi Gyula! - N.A.) jelenti, hogy népdalaink gyűjteménye már 60-ra szaporodott; ajánlotta, hogy az egylet adjon ki egy népdal gyűjteményt nyomtatásban, ha majd elég anyag gyűlt, vizs hangra talált a tagok közt, de a végleges határozat az ügyben későbbi időre halasztatott".

1872. március 20-án (huszonkettedik ülés, 3. napirendi pont) "Király Béla zongorán Haydn, 'Teremtés'-éből a kart játszotta. Az átnyújtásokra jobban kellett volna ügyelni, a fugai részek előadása sikerült". Április 16-án (huszonharmadik ülés) elhatározottak, hogy első önálló szervezésű nyilvános hangversenyük, estélyük április 28-án "este 7 órakor fog megtartatni, hogy a program és belépti jegyek 200 példányban nyomtatni fognak, hogy végre a soproni lapokba néhány ajánló sor igtattatik".

1871/72-ben a Zenetársaságban "a gymnasiumi tanulók kizárólag vettek részt és 1 theológus", "az ifjúsági és zenei könyvtárak nagy mértékben használtattak a képezde által", a Zenetársaságban a tagok száma 69 (21 működő, 48 hallgató), 32 ülést tartottak, "előjött" 15 elméleti, 4 gyakorlati munka, jövedelem: 80 frt., amelyen "zenészeti munkákat" szereztek be (felsorolás).⁸

1872. szeptember 28. (Harmadik ülés, 3. napirendi pont): "Ábrányi Kornélnek '15 eredeti magyar népdal' című művére előfizetünk; ára 1 fr. 50 kr." Október 5. (Negyedik ülés, 1.

napirend): "Elnök Ur tudatja az egylettel, hogy ő Ábrányi Kornéltól kapott egy levelet, melyben az egyletünknek megígéri, hogy a könyvtárában kétszeresen meglevő részint saját, részint más compositeurök által szerzett zeneműveket nekünk meg fogja küldeni. Az egylet, mint minden ajándékát, úgy ezt is a legnagyobb köszönettel veendő". Ugyanott 5. napirend: "Király Béla zongorán játszotta Haydn 'Teremtés' című oratoriumából a 'Végkart'. Ily jeles műnek játszása s átgondolása az igaz hogy nehéz, de annál tanulságosabb, miért is a választás csak is helyeselhető. A technikai ügyességet, különösen a tertiáknak egymásután való gyors játszásában még jobban ki kell mivelni. A darabnak fuga részét jól kiemelte, de a vége felé, mit a hatás kiván, egy kissé gyorsítani kellett volna a tempót". Ugyanott 7. napirend: "Aelnök Ur kéri az egyletet, küldené el összegyűjtött népdalait Bartalusnak⁹, ki a 'Kisfaludy társaság' megbízásából gyűjtve össze a hazában a népdalokat, talán képes lesz e társaságnál számunkra némi anyagi gyámolítást kieszközölni. Az indítvány elfogadtatik..."

Október 12. (Ötödik ülés, 3. napirend): "Király Ernő hegedűn előadta Haydn Serenadáját, zongorán kísérte Király Béla. A gyengédséget mely az egész darabot jellemzi, nem tudta kifejezni s a hangszínezésre nem figyelt eléggé; a hang szép, teljes volt és tiszta". Ugyanott 5. napirend: "Haydn első Sonataját zongorán előadta Zák Endre. Már a darab választása is mutatja, hogy helyes uton jár, mit annál is inkább mondhatunk, mivel előadásánál az érzelem kifejezésére is nagy hangsúlyt fektetett. Technikai ügyessége ugyan meglehetősen ki van fejtve, de e darab nehézségeit mégsem volt képes végkép legyőzni. A balkéz solo-helyeit jobban emelje ki s a pedalt ne használja folytonosan".

Október 26. (Hetedik ülés, 2. pont): "Az egylet örömmel egyezik bele Tek. elnök Urnak azon indítványába miszerint Herbeck János, a bécsi cs. k. operaház dalmű igazgatója a 'sopr. ifjúsági zenetársaság' tiszteletbeli elnökének neveztesse ki, és egyuttal megbizsa elnökét a kinevezési okmány megszerzésével és elküldésével".¹⁰ November 9. (Kilencedik ülés, 7. pont): "Arnhold Károly zongorán játszotta Haydn V. Sonatajából az első részt. Az előadás teljesen sikerültnek és az egyletünkben megkívánható igényeknek teljesen megfeleltnek nyilvánítot".

November 16. (Tizedik ülés, 6. napirendi pont): "Király Béla előadta zongorán Haydn 'Teremtés'-ből a 13 (helyesen: 13. - N.A.) kart. A választást helyeseljük, mivel ő ily fuga szerkezetű darabok előadásában a legtöbbet képes adni..." November 23. (Tizedik ülés, első napirend): "Örömmel vette tudomásul az egylet, hogy a 'tanító képezde' új zongorája megérkezett. (...) Tek. Elnök Urnak sikerült Ábrányi Kornél és Reményi Ede¹¹ közbenjárásával azt aránylagos olcsón megszerezni". Ugyanott: (8) "Zák Endre játszotta Haydn VI (VI. - N.A.) Sonatajának első részét; tőle már jobbat is hallottunk, mit talán az okozott, hogy a zongorának billentyűzetét még nem szokta meg. A thema első taktusát 4/4-ből 5/4 (- be! - N.A.) változtatta, mi mindenesetre feltűnő hiba"; uo. (9) "VII (helyesen: VII. - N.A.) Sonata I (helyesen: I. - N.A.) rész Haydn-tól, előadta Graner Ernő; játékából a határozottság hiányzott, mi, főképp egy Haydn-féle műben, nagyon megkívántatik. Igyekezete látható volt" (Jkv. I. 156.).

1873. január 4. (Tizenötödik ülés, 2. napirend): "Gráner Ernő zongorán előadta Haydn II (II. - N.A.) Sonatajának Presto részét. A darab nem volt jól begyakorolva, s azért a futások nem voltak elég folyóak, a tactust pedig többször megváltoztatta". Január 18-án felolvasták a pozsonyi líceumi ifjúság levelét, amely azt tudatta, hogy "Pozsonyban is alakult zeneegylet". A jegyzőt utasították, üdvözölje a nevezett egyletet, szólítsa fel

"hozzánk való barátságra", "írja meg egyletünk szervezetét és küldjön el egy jegyzőkönyvi kivonatot, mutatványul a mi működésünknek".¹²

Február 8-án a jegyző jelentette: "a levél a pozsonyi lyc. zenetársaságához intézve elküldetett". Ugyanott (Jkv. I. 176.) a 4.pontban az áll: "Gráner Adolf előadta Haydn IX (IX. - N.A.) Sonatája Andante részét. Játészó igyekezett kifejezéssel zongorázni..." Arnhold Nándor február 22-én Haydn IV. szonátájának első tételét szólaltatta meg a társaság soron következő ülésén. Játékáról az alábbiakat írták a jegyzőkönyvbe: "Nagyobb biztosságra és ujjainak mennél ügyesebb tevésére törekedjék; különben értelemmel játszott". Ugyanannak az ülésnek 6. napirendi pontja szerint Gráner Adolf is szerepelt Haydn IX. szonátájának fináléjával. "A játék nem volt eléggé precíz, nevezetesen a futások nem elegendőképp pergően vétele és a pedal gyakori rossz használata elmosodottá tették". Március 1-jén ugyanő írásos munkát olvasott fel, címe: "Némelyeket Haydn életéből", bírálta Kovács Pál alkönyvtárnok. "Ily című. munkától az ember mindenesetre nem vár mást, mint a nagy mester életéből egyes érdekes adatokat; de a jelen munkában ily érdekes adat kevés van. Magasztalásaiban néha túloz, mi pedig Haydn 'teremtés' és 'évszakok' című műveit csak mint Oratoriumokat ismerjük el elsőnek, míg ő, mint zeneműveket, általában mondja azoknak; ugyszinte Haydnról nem mondhatjuk, hogy titáni erővel rendelkezik, mert művei jelleme gyermekded. Bach Emanuel tanítóját egészen kifeledte, pedig ettől Haydn különösen a vonós négyest illetőleg, nagyon sokat tanult".¹³

Három héttel később megint Gráner Adolf szerepelt, a IV. Haydn-szonáta I. tételét vitte az ülésre. Bírálója szerint: "értelemmel játszta, de figyelmeztetjük a pedal ovatosabb használatára s a taktus szoros megtartására". 1872/73-ban tehát - már említettem - "kitűnő zongora szereztetett 340. forinton" Ábrányi Kornél és Reményi Ede közbenjárásával. A hangszer az igazgatóság beleegyezésével az egylet is használhatta. A jelzett időben a működő tagok száma 28, kültag 6, hallgató tag (I. félévben) 75, II. Félévben 91; 31 ülést tartottak 9 elméleti, 8 gyakorlati munkával. Járatták a Zenészeti Lapokat, az Apollót (szerk. Fellegi Viktor), a Musikalische Gartenlaube-t (Stuttgart, szerk. Hermann), szereztek a könyvtár számára Ábrányi, Bartalus, Sipos Antal, Volkmann Róbert, Mozart, Haydn, Beethoven, Mendelssohn, Schubert, Schumann, Wagner és mások műveiből.¹⁴

A nevezett naptári év október hónapjában Liszt Ferenc 50 éves művészi jubileumát ünnepelték itthon és külföldön. A "Soproni lyceumi zenetársaság" díszoklevéllel köszöntötte a Mestert.¹⁵

November 19. (Kilencedik ülés, 5. pont): "Kliegl József Gráner Adolffal zongorán előadta Haydn III (III. - N.A.) Symphoniájának Andante részét. Az előadás meglehetősen sikerült, azonban a finomabb árnyalatok több helyen hiányoztak"; (ugyanott 6. pont) "Zsák E (másutt Zák Ede! - N.A.) Haydn IX (IX. - N.A.) Sonatájának Iső részét (Moderato) adta elő. Játékában ugyan tetemes haladás látszik, azonban az által hogy mindig ujaira néz, és a pedált sokszor használja, játéka nem elég folyékony és tiszta. A triolokat és futásokat szinte tisztábban kellett volna vennie".

1874 februárjában Liszt Horpácson (ma Sopronhorpács) vendégeskedett gróf Széchenyi Imrénél.¹⁶

Gráner Ernő február 25-én nagy fába vágta fejszójét: megszólaltatta a Rákóczi-indulót "Liszt letéte nyomán". "A választást tartjuk elhibázottnak - írták a jegyzőkönyvben (I. 230.) - már anyiból is hogy e darab erős zenekar számára van komponálva, de maga a

darab (átirat) nehézségeit se tudta leküzdeni”. Április 26. (Huszonötödik ülés, 1. pont): "...elnök ur örömmel konstatálja hogy az Apr. 25-én szervezett zeneestély a közönséget mindenképen kielégítette; ugy szinte azt is hogy t. cz. Glozer Irma urhölgyet, Wallner J. zenész urat és gróf Széchényi Imrét kinevezte az egylet tiszteletbeli tagjainak. Éljenek!!!” (Jkv. I. 234.).

Az 1873/74. évi Tudósítvány Társaságok a képezde kebelében című részének "c" pontjából megtudjuk, hogy a Zenetársaságnak 107 tagja van (28 működő, 2 levelező, 77 hallgató), "használta a társaság a kép. igazgató beleegyezésével a Reményi zongorát és a nagy orgonát" (a Hesse-féle orgona 1000.-forintért került az intézetbe!). "Az egylet kebelében megalakult egy 15 tagból álló zenekar, mely a zenetársaság kiegészítő részét képezte. Karnagy: Király Ernő." Tiszteletbeli elnökök voltak: Liszt Ferenc, báró Prónay Gábor, Harbeck (másutt Herbeck) János, a tiszteletbeli tagok között Ábrányi Kornél, gróf Széchényi Imre, Wallner János, Glozer Irma nevével találkozunk.

Az 1874. szeptember 2-i ülésen "Tek. Kapy dr. Ur elismert ügyességgel és kifejezéssel adá elő Liszt F. 5 magyar népdal, honi népdalátíróinknak új irányt mutató, átíratát." Ugyanő, az alelnök, "Király Béla beteg lévén... szivességéből kísérté Thirring Gyulát" az október 17 -i közgyűlésen; Thirring "Haydn 5ik szonatója 1 (első! - N.A.) részét játszá hegedűn. A darab előre nem képzelt egyöntetűséggel adatott elő, mely a mindkét részről tapasztalt tactus megtartásban rejti megfejtését". November közepén (Jkv. I. 256. Nyolcadik ülés, 1. napirend) az elnök távollétében "alelnök Ur megerősítvén a jegyzőkönyvet, a gyűlés tudomásul vette a 'Zenészeti Lapok' 22ik számában megjelent, egyletünket ismertető cikket, melyet a jegyző felolvasott".

1875. január 10. (Tizennegyedik ülés, 7. napirend): "Végül Haas Ur gyöngörködteté meg a tagokat előadván a zongorán Liszt 'Lohengrin' átíratát úgy hogy a jelenlevők köszönetüket taps által vélték kifejezhetni". Március 7-i (huszadik) ülésükön "a jegyzőkönyv hitelesítése után Arnhold K. felolvasta ilyczimű dolgozatát 'Liszt jellemzéséhez'. Könnyed és folyékony modorban Lisztet mint embert igyekszik festeni s ellentétét fölényét a tekintetben Paganival (helyesen: Paganinivel! - N.A.) szemben kimutatni. Noha különösen a nyelvezet a gyors dolgozás jeleit mutatják, az egylet csak elismeréssel s köszönettel vette a munkát" (Jkv. I. 283.). Április 17. (Huszonharmadik ülés): "A jegyzőkönyv felolvasása után a jegyző távollétében Ballagi olvasta fel annak ilyczimű dolgozatának egy részét 'Beethoven, Mozart s Haydn általános jellemzése'." Ebben a tanévben 107 tagja volt a társaságnak (29 működő, 76 hallgató, 2 levelező), 30 ülést tartottak 4 gyakorlati, 3 elméleti munkával. A zenekart Tomka Gusztáv vezette. Adakozás révén az egylet birtokába jutott 40 mű, például Liszttől is jópár (Prometheus, Rákóczi-induló két zongorára, Tasso, Orpheus, Chopin jellemzése - prózai munka).

Az 1875/76-ra elfogadott Alapszabályzat¹⁷ az Ifjúsági Zenetársaságot már "a soproni ev. főtanoda zeneértő s zenekedvelő növendékeinek egyesülete"-ként határozta meg az 1. §-ban. Működési körét szélesítette, a tagságot kül- és beltagokra, a kültagokat tiszteletbeliekre s levelezőkre, a beltagokat működőkre s hallgatókra osztotta, előírta tagsági feltételeiket, kötelességeiket. A vezetőségjogkörét szintén tágította. Az 1875. május 5-i (harmincadik) ülés határozata értelmében "hogya valamely évben a működő tagok száma 12őre menne, akkor csak két-három héten tartatik egy ülés; hogya pedig csak 8 működő tag jelentkeznék, akkor az ülések felfüggesztetnek, mindaddig, mig a működő tagok száma a 8-at felül nem haladja, a társaság könyv s pénztárának kezelésére pedig ezen idő alatt felkéretik a képezde illető zene tanára." A társaság könyvtára ekkorra

már 608 darabos, a soproni zenekedvelők is igénybe vehetik. A közelmúltban 119-cel gyarapodott, amiből 21 darabot gróf Széchényi Imre adott.¹⁸

A tiszteletbeli tagságot Szovják Ottiliával, Munczi Lajossal bővítették. Elnök: Király József Pál igazgató-tanár, alelnök: Kapi Gyula tanár, főjegyző és a zenekar vezetője: Tomka Gusztáv, aljegyző: Töppler Károly. A működő tagok között látjuk Kolbenheyer Viktort (pénztárnok), Thirring Gyulát és Albertet, Gömbös Gyulát (alkönyvtárnok, csak névrokona a XX. századi magyar miniszterelnököknek!), Lövenstein Bélát (alkönyvtárnok), a hallgató tagok között Kolbenheyer Károlyt, Poszvék Gyulát és másokat.

1875. október 3-án (harmadik ülés, 1. pont) "Király Béla, zongorán 5 magyar népdalt adván elő Liszt Ferencztől. A játék általában meglehetősen sikerült, habár a tempo és a zeneműben kifejezett erő teljesen nem volt kifejtve" (Jkv. II. 17.). November 14-én megkérték a főjegyzőt, hogy "a Sopron vagy 'Oedenburger Zeitung'-ba írjon egy cikket, mely a társaság létezéséről és működéséről szóljon". Ezt követően Kolbenheyer Viktor olvasta "Liszt Ferencz" című munkáját. "Mind a téma választása, mind a kidolgozás elismerést érdemel, csak a nyelvezetére fordítson még több gondot a munkához" - olvassuk a jegyzőkönyvben (II. 27-28.). A november végi ülésen az elnök "egy Quartett összeállítását" indítványozta a következő felállásban: "I. prim Lehár karmester ur¹⁹, II. prim Kolbenheyer Victor, mély hegedű Tomka és gordonka Wallner tanító ur". Továbbá felolvastak egy kivonatot a zenekar jegyzőkönyvéből ("benyújtva Hutter Zsigmond zenekari jegyző által"), melyben "a társaságnak tudtára adatik hogy Péter János és Gömbös Gyula rendetlenkedés miatt a zenekarból kizárattak". A december 5-i, kilencedik ülésen a zenekar "egy lassut és a Rákóczy indulót" játszott. A társaság elismeréssel nyilatkozott róla azzal a megjegyzéssel, hogy "a tisztaságra és összhangzatra is jobban figyeljen a karmester". A legközelebbi összejeövetelen az elnök tudatta: gróf Széchényi Imre 42 darab kótát küldött a társaságnak, amiért az "egy levélben fogja köszönetét kifejezni, a mi tek. elnök ur által meg is történt" (Jkv. II. 35.). Nyilvános hangversenyeiket továbbra is a Kaszinó kistermében tartották.²⁰ Programjaikat annak rendje-módja szerint mind protektoruknak, mind tiszteletbeli protektoruknak (Liszt) elküldték.

Március végi (huszadik) ülésükön Kapi alelnök vezényletével "egy vegyeskar énekelt Haydn Schöpfungjából egy Allegrot", amiért - "alelnök urnak fáradozásaiért" - köszönet szavaztatott.

1876. április 2. "A jegyzőkönyv felolvasása után (a) jegyző, tek. elnök ur által felszólítva felolvassa a 'Zenészeti lapok'-ban megjelent 'Liszt Ferencz hangversenye az árvizkárosultak javára' című cikket. A társaság érdeklődéssel hallgatta."²¹

Az 1876/77. évben a líceum igazgatói tisztét Müllner Mátyás töltötte be. A zenetársaság szeptember 17-én látott munkához, 80 taggal. Könyvállományuk 700 darabból állt, 1876-ban 80 darabbal szaporodott, s 1877. január 1-jétől a soproni zenekedvelők előtt továbbra is nyitva volt. Anyagából "főtisztelendő superintendens urnak"²² is küldtek katalógust, de küldtek Lisztnek, Ábrányinak, gróf Széchényi Imrének is "egy-egy könyvtár jegyzéket". Az utóbbiról a főjegyző a helyi lapokban hírt adott. Március közepén elnöki indítványra a társaság táviratban üdvözölte Lisztet "a legközelebbi bécsi kitüntetése miatt", amit ő nagyon szívesen fogadott.

Az új tanítási évben szeptember 16-án kezdődtek az ülések 14 működő, 60 hallgató taggal. Altdörfer Viktort²³ is a működő tagok között találjuk. A második összejeövetelkor Thirring

Gyula főjegyzőt azzal bízták meg, hogy Lisztnek és Széchényi Imre grófnak írjon levelet a tagokról meg a statisztikai adatokról. A levélírás, úgy látszik, késett, mert még október közepén is napirenden volt ez a főjegyzői megbízás. Rá egy hétre már minden rendeződött: az elnök azt jelenthette, hogy "a levelek elküldettek, és (az) érettük járó 40 Kr. postadíjat pd. (pedig - N.A.) a társaságnak elengedi".²⁴

1878 márciusában, a tanítási év tizennyolcadik összejövetelén Halász (János vagy Lajos - N.A.) Liszt Ferencről készített dolgozatát mutatta be, Liszt Ferenc életrajzát. "A mennyiben általában érdekes és hasznos is nagy haza fiaknak különösen pd. nagy művészeknek életével megismerkedni annyiban minden esetre elérte a munkához célját mert Liszt Ferencz életének nagy szorgalommal kidolgozott vázlatát adá néha tán igenis a kevésbé fontosakra kiterjeszkedve. - Bár csak több ilyen munka kerülne a társaság elé, hogy megismerkednénk minél több művész életével a mi gyakran szintén igen fontos műveik megértésére" - jegyezte le a soros jegyző nekünk szokatlan helyesírással, de jól érthető valóság tartalommal.

A március 29-i ülésen (második napirend) Király Béla főkönyvtárnok Haydn-menüettet zongorázott. A választást helyeslendőnek tartották, mert "Haydennek (így! - N.A.) egyik legkedvesebb s humoristikus színezetű zenekölteményével ismertette meg a társaságot".

Az 1878/79. évi Tudósítványban Kapi Gyula összefoglalót adott a tanítóképzési ének- s zeneoktatásról. "Nincs a tanítóképző-intézetben tantárgy, mely körül módszer dolgában annyi volna a tapogatódzás, mint az ének- s zeneoktatás körül - fogalmazott. - Itt ugyancsak áll: 'a mennyi ház, annyi szokás'. A zenére s énekre hetenkint 17 órát fordítunk..." Lám, lám, akkor se volt rózsás a helyzet!

A társasági tagok száma akkor 124 fő volt, 31 működő. A könyvtár 4 elméleti munkával, 31 művel gyarapodott, és már 640 "zeneszerzeményt", illetve könyvet tartottak nyilván.

1878 őszén, rögtön az első ülésen, Haydn-kvartett tételeivel szerepelt - meghívott vendégként - Bogáth Rezső (I. hegedű), Thierring Gyula (II. hegedű), Munczy Lajos (brácsa), Munczy Béla (gordonka). "T. elnök ur legőszintébb köszönetét fejezte ki a társaság nevében a működő vendégeknek" (Jkv. II. 146.). Tavaszelő második napján (tizennegyedik ülés) Poszvek Elek Haydn-szontát zongorázott. A jegyzőkönyvből megtudjuk, hogy a választás helyes volt, "minthogy a komoly classicus zenével való foglalkozásra" mutatott. "Játszásban nem tapasztaltunk azonban elég színezetet, elég lelkesültséget, a mi egyrészt a tökéletlen begyakorlásnak, másrészt a rossz helyzetnek tulajdonítható, melyet a zongora mellett elfoglalt. Ügyessége s képessége mindazonáltal játszásából kitűnt" (Jkv. II. 168.). A június 15-i, intézeti nagyteremben megtartott ünnepség műsorának 3. száma Liszt-mű volt: "Magyar Rhapsodia (Elégia) Liszt Ferencztől" Marton Jenő és Kossow Béla négykezes előadásában.

A Tudósítvány 1879/80. évi számában megjelent Kapi Gyula zenetársasági elnök, tanítóképző-intézeti tanár "Változatok a gyermekdal módszeres feldolgozásához a népiskola alsóbb osztályaiban" című tanulmánya, mellékletekkel, dallampéldákkal. A zenetársaság 1879-ben 20 ülést tartott, létszáma 97, ebből 22 működő, 13 tagú kis zenekarát König Béla vezette. A zeneművek könyvtára 674 darabot számlált.

Kiemelkedett az 1879. december 14-én megtartott (nyolcadik) ülés, ahol J. Haydn egyik zongoraszonátájának második és harmadik tétele hangzott el. 1880. január 18-án (tizedik

ülésükön) úgy határoztak, hogy tavasszal tartják soron következő hangversenyüket, illetve zeneestélyüket a megszokott helyen, a városi Kaszinó kistermében.

Az újabb tanévben megint adtak egy nyilvános hangversenyt, zeneestélyt - még cirkalmasabban: "tánczvizgalommal összekötött zenészeti előadást" - a Kaszinóban, olyan műsorral, amellyel "sem a zenetársaság jövőjét, sem pedig az intézet tekintélyét" nem tették kockára.²⁵

A "Lisztemlék 'dalfüzér' bizottmánya" 1880 decemberében tette közzé felhívását egy Liszt Ferenc-emlék felállítására tárgyában. A Dalfüzér felhívására még ebben az évben 5 frt.-ot adományozott a zenetársaság, Liszt-szoborra.²⁶ Ugyanerről a témáról a társaság jegyzőkönyvében mást olvashatunk: 1881. március 13. (Tizennegyedik ülés): 1/ "T. elnök ur jelenti, h. a. sopr. dalfüzér egy Liszt szobor felállításán fáradozván társaságunkat is felhívta az adakozásra. Ez ügyben a pénztárnok távolléte miatt jövőre fogunk határozni".²⁷ Ugyanakkor Márton Jenő (főjegyző) Haydn "X. Symphoniájának I. részét adta elő zongorán", amiért dicsérő szavakat kapott. Október 23. (Harmadik ülés): "A jgyk. felolvasása után 1/ König, Rätz, Teier és Weigl zenetársasági tagokból álló vonós négyes játszotta Haydn F-dur quartettjét. A társaság örömmel hallgatta végig a játékot s meglepetését fejezte ki az első fellépés felett. Azomban az előadásnak mégis voltak hiányai, de melyek (a) kezdés nehézségeinek tudandók be. Így pl. a forte és pianot igyekeztek ugyan kitüntetni, de nem egyszerre és egyformán, nem sikerült azok érvényesítése. Az első részt gyorsabb s az Andantet lassub tempóban kellett volna venniök. Hasonlókép a 3dik részt először igen lassan vették s csak később jöttek bele a rendes tempóba. A társaság ajánlja a gyakori próbákat",²⁸ 5/ a főkönyvtárnok, Scheffer Kálmán, jelentést tett az újonnan szerzett kottákról, közöttük egy Haydn-kvartettéről.

November 13. (Hatodik ülés, harmadik pont): "A vonósnégyes játszotta Haydn 75. quartettjét. Az idő rövidege miatt a bírálat csak a főbb hibák megemlítésére szorítkozhatott. Az előadás nem volt elég tiszta. Több helyt, különösen pedig a Largóban nem kezdtek egyszerre s végezték az egyes hangokat. Az Allegrettóban nem lehetett jól kivenni a tactust", ugyanott negyedik pont: "Tek. elnök ur jelenti, hogy a helybeli 'Liederkrantz' nevű dalegylet egy tudósítást küldött a társaságnak, melyben jelenti, hogy a 'Liszt emlék' alapra általa megindított gyűjtés pártolás hiányában egy időre megszakasztott s az eddig begyűlt összeg addig is, míg alkalmasabb időben a gyűjtés folytatódik, egyelőre a takarékpénztárban tétetett le".²⁹ December 4. (Nyolcadik ülés): "A jgyk. felolvasása után 1/ A vonós négyes játszotta Hajdn (sic!) J. Quartettjét. Előadásuk haladást mutatott a mennyiben most a tactust jól megtartották. A Crescendokat már jól ki tudják tüntetni, csak a Decrescendokra kell nagyobb gondot fordítaniok, annyival inkább, miután azok nehezebbek az előbbieknél. A finomabb helyeken a tisztaság ellen is vétettek, erre azonban a nem legjobb hangszerek is befolyással bírtak" (Jkv. II. 245.).

Az 1882. január 10-i (tizedik) ülésen Király József Pál képezdei igazgatót, a társaság volt elnökét, egyhangúan tiszteletbeli elnöknek választották. Ezen az ülésen a vonósnégyes "Hajdn (sic!) két sonatáját" szólaltatta meg.

1882 februárjában újabb nyilvános hangversenyt adtak, amely mind anyagi, mind szellemi-erkölcsi téren eredményes volt. A műsorban egy Haydn-vonósnégyes Largo assai tétele is szerepelt König, Rätz, Weigl, Payr előadásában.³⁰ 1881/82-ben a zenetársaság tizenhatszor (!) ülésezett, taglétszáma 34 fő (18 működő), könyvtára 701 darabos (elméleti, gyakorlati zeneművekkel). "A társaság a tanév második felében tanfolyamot

nyitott az visszhangzattan elsajátítására Payr Sándor (I. évf. theologus! - N.A.) vezetésével". (Tudósítvány) "A társaság kebelében rendes vonós négyes működött, tagjai voltak: König Béla és Rätz László (hegedűsök), Weigl József (mély hegedűs), Payr Sándor (gordonkás)". (Tudósítvány)

1882/83-ban 13 működő, 48 hallgató tagot tartottak számon a társaság keretei között. "Kótatáruk" 30 művel gyarapodott, és a tanítóképzőben kapott helyet. Elnök: Kapi Gyula, alelnök: Király Béla, főjegyző: Payr Sándor.

1882. december 3. (Tizedik ülés, negyedik napirendi pont): "Payr Sándor és Hoffman Bruno Haydn I.ső hegedű-zongora-sonátáját (játszotta). A hegedűnél a gyorsabb futamokban nem voltak az egyes hangok tisztán kivehetők; a zongora-játszó az ütem megtartásában nem volt elég szigorú és pontos, e tekintetben a hegedűs több önállóságot mutatott s ő vezette a játékot. Itt is elismerést érdemel a szorgalom, s ajánljuk az együttes játékot" (Jkv. II. 277.). December 17. (Tizenkettedik ülés): "2/ Topler György olvassa bírálatát Loibersbeck (Lajos, működő tag, zongorán játszott - N.A.) munkája felett: 'Haydn élete'. Munkához jó forrásokat használt, de ezek összeállításában nagyobb ügyességgel járhatott volna el. Hibája volt, hogy az életrajzi adatokat nem hozta összefüggésbe Haydn zeneszerzői működésével. Szorgalma elismerést érdemel" (Jkv. II. 279.).

1883 februárjában, bizonyára a lecsökkent működő tagok száma miatt, elhatározták, hogy ezután kéthetenként üléseznek.

Az 1883/84. tanévben is történtek nevezetes események. Király József Pál megkapta a Ferenc József rend lovagkeresztjét.³¹

A decemberi első (egyébként hatodik) ülésen Conrád Rezső "Haydn József életéből" című dolgozatát bírálta Weigl József. A jegyzőkönyvben (II. 296.) az áll róla, hogy "az egész munka csak felületes vázlat", "Haydn egész életét és működését felöleli ugyan, de csak az ismeretes általános vonásokat említi meg, másutt meg a szűk kevésben épen jelentéktelen hibákra terjeszkedik ki. Több érdeket kölcsönöz (a) szerző munkájának, ha Haydn életéből néhány jellemvonást v. rajzot tüntet fel, így hivebben jellemezhetné volna a híres zeneszerzőt. Több gond fordítandó az ilyenféle elméleti munkákra". Május 31-én I. Ferenc József "Ő Felsége Sopronban léte alkalmával a tanári kar és a tanuló ifjúság kimondhatatlan öröme" a líceumot "magas látogatásával szerencsétlenül kegyeskedett."³²

Tizenhét működő, 30 pártoló taggal kezdődött az 1884/85-ös tanítási év. Elnök: Király Béla líceumi tanár, főjegyző: Cseresnyés József, aljegyző: Kania Kálmán (zongorázó működő tag). Az őszi negyedik ülésen (november 2.) a játszásra jelentkezettek közül senki nem jelent meg, ami párját ritkító eset volt, pedig akkor jelentette be az elnök, hogy "Tek. Király Ernő ur a társaság levelező tagja egy aranyat ajánlott fel a társaságnak azon célból, hogy jutalmul adassék annak, a ki a társaság által kiszabott feltételeknek legjobban megfelel". A feltételek megállapítását a következő ülésre halasztották (Jkv. II. 312-313). Az év. lyceum Ifjúsági Zenetársasága 1885. február 28-án rendezett estélyén, a Kaszinó kistermében, Dorner János Jókai a "Holt költő szerelme" című melodramáját mondta el zongorakísérettel, s végezetül a Rákóczi-indulót játszotta "nyolc kézre" Király Béla, Cseresnyés József, Kania Kálmán, Lájpczig Antal.³³ A nyolcvanas évek közepén 32 működő, 61 hallgató (pártoló) tag tartozott a társaságba. Működő tagként gyakran fellépett

Kania Kálmán licista főjegyző akkor, Kapi Gyula (zongora, orgona), Aminger Kálmán licista (orgona).

1886. február 13-án, a Kaszinó kistermében Kania Kálmán VII. osztályos tanuló Liszt-paraphrázist játszott az Ernániból, a táncmulatsággal összekötött zártkörű zenei estélyen.³⁴ Április 26-án Kismartonban meghalt Király József Pál. (1883-ban ment nyugdíjba) Liszt haláláról nem találtam jegyzőkönyvi bejegyzést.

1886. október 10. (Második ülés, 2. napirendi pont): "Gyurkovich (Method) jelentette, hogy a Liszt-szoborra körülbelül 25 frt. folyt be" (Jkv. II. 361.).

Az 1887/88. évfolyam 34 működő, 64 pártoló taggal indult. 1888. február 26. (Tizedik ülés): a társaság "pályakérdést" tűzött ki. Az elméleti munka tárgya: Liszt Ferenc életrajza, jutalma: 1 arany (Jkv. II. 393.). A soron következő összejövetelen Nagy Pál "Haydn II. sonátáját" adta elő (Jkv. II. 395.). "Tempója lassu volt, a mennyiben 'Presto' van előírva, a futamok sem voltak tiszták, a koronákat figyelmen kívül hagyta, a staccatocat azonban szépen kiemelte".

1889-ben meghalt Müllner Mátyás líceumi igazgató, helyébe Poszvék Sándort választották. 1889/90-ben az Ifjúsági Zenetársaság szeptember 22-én tartotta alakuló ülését. Könyv- és zeneműtára 890 darabból állt, a társaság 91 tagot számlált (36 működő, 55 hallgató), a 17 tagú ifjúsági zenekart Hoffmann Endre theol. hallgató vezette.³⁵ 1889. október 6. (Harmadik ülés): "A jegyzőkönyv hitelesítése után 1/ Tek. Király Béla elnök ur üdvözölte a társaság nevében Altdörfer Keresztély urat, Sopron városának egyik kiváló zenei tehetségét, ki látogatásával szerencsélte a társaságot" (Jkv. II. 443.). A november 10-i (ötödik) ülésen Kapi Rezső felolvasta "Liszt Ferencz" című munkáját. A Jkv. II. 446. oldalán ezzel kapcsolatban az áll, hogy "a tárgyválasztás kifogásolható, a mennyiben oly zeneszerzővel ismertetett meg bennünket, kinek életét, működését eléggé ismerjük. Külömben a tárgy anyagának kidolgozására nagy gondot fordított".

Az 1890. év november 23. napján megtartott ötödik ülésen "Hildebrand adta elő hegedün Buza zongora kísérete mellett Haydn 6-ik sonatine-ját. Taktustartásban bizonytalan volt, a hegedü és vonó tartása hibáztható; a kísérő a játszót mindig megelőzte kíséretével. Mindkettőnek lábbal való taktusütése nagyon visszatetsző volt" (Jkv. II. 476.).

1890/91-ben a könyv- és zeneműtár darabszáma: 950, a könyv- és hangjegytár - másutt - 980 darabból áll. A társaság 117 tagjából 34 működő, 83 hallgató, a zenekar 28 tagú (!), vezetője: Skerlák Aladár VIII. oszt. tanuló.

Az 1891/92-es működési esztendőben megváltozott a társaság neve: az "ev. lyc. zenetársaság" helyett az "ev. Főiskolai zenetársaság" címet vette föl. A "Főiskolai Ifjúsági Zenetársaság" újabb fejezetet nyitott az ev. ifjúság, bizonyos értelemben a város zenei életében.

Jegyzetek

¹ Amikor Arany János "A walesi bárdok" c. balladáját fogalmazza a császár említett látogatásának évében, Ferencz József még nem királyunk, csak tíz évvel később koronázzák meg a hazai jog és szokás szerint. Steinacker Károly városi rajztanító ugyancsak 1857-ben festi le Liszt Ferenc doborjáni szülőházát, amit a város vezetése Weimarba küld neves hazánkfiának. A történelmi hűséghez ragaszkodva lássuk a tényeket! 1852. június 4.-augusztus 14. között került sor I. Ferencz József első magyarországi körutazására. 1857. május 4-től kezdte meg a másodikát, feleségével - Erzsébettel - a Duna-Tisza köze meg a Tiszántúl városait látogatta. Május 28-án Zsófia leánya halála miatt megszakították utazásukat. Augusztus 8-tól kezdődően szeptember 8-ig a császár egyedül, természetesen kísérettel, beutazta a Dunántúlt, illetve a Felvidéket Kassáig. Budai látogatására Lisznyai Kálmán írt üdvözlő verset, miután Arany nem volt erre hajlandó. Lisznyai hódolóversében a császár érkezésekor a nép áldása a szeretet báránnyelvéjeként lebegett Buda felett. Arany Tompa Mihályhoz küldött levelében (Nagy-Körös, 1857. június 26.) ügyes megközelítéssel tett erről említést: "Olvastad-e a báránnyelvéjeket? Ha igen, úgy értesz engem, ha nem, akkor nem magyarázhatom ki jobban. Lisznyainak becsületére válik, ugy-e? Engem is felszólított az a jó úr, aranyokat ígérve sokat, de én legjobb akarat mellett sem tehetem meg, beteges állapotom miatt." (Arany János leveleskönyve, Gondolat, Bp. 1982., 405.) Arany tehát nem írt hódoló verset, de 1857 májusában már elkezdte "A walesi bárdok"-at, amit azután csak később fejezett be, és csak 1863-ban tehetette közzé a "Koszorú"-ban, mint "Ó-angol balladát". Az idézeteket mindannyiszor eredeti írásmóddal közlöm!

² Magyar József: A soproni ág. hitv. ev. főiskola Ifjúsági Zenetársaságának története 1869-1895. Sopron, 1895., 9.

³ Uo. 10.

⁴ 1859-ben, illetve magyar nyelven 1861-ben jelent meg Liszt Wittgenstein hercegnével közösen írt könyve "Des bohémiens et de leurs musique en Hongrie" címmel. Téves alapállása, megfogalmazása miatt itthon nagy port vert föl, sok Liszt elleni támadás forrása lett. Jókai is felhorkant s kemény szavakkal illette Lisztet "Liszt Ferenchez" (1859) című versében. (JÖM Költemények I. Nemzeti kiadás 1898., 98. köt.) V.ö. Bartók Béla: Cigányzene? Magyar zene? A Magyar Néprajzi Társaság XLIII. évi rendes közgyűlésén tartott előadás. Megjelent: Ethnographia, 1931. XLII. évf. 2. sz. 49-62. különlenyomatban: Bp. 1931. Rózsavölgyi és Társa kiadás. Lásd még Szöllősy András: Bartók Béla összegyűjtött írásai I. köt. 623., ill. 865., Bartók Béla: Liszt problémák. Székközlő előadás 1936. február 3-án a MTA-án, lásd Szöllősy, 697-706., 906-911., továbbá Hankiss János: Liszt Ferenc válogatott írásai I. köt. Zeneműkiadó Vállalat, Bp. 1959., 456-497. A cigányságról (részletek).

⁵ Értesítő 39. s a köv. oldalak (Képezdei mozzanatok).

⁶ Báró Prónay Gábor (1812-1875) jogász, néprajzi, kertészeti szakíró, a MTA levelező tagja (1860), 1852-ben a Nemzeti Zenede elnöke. Nevéhez fűződik a Képzőművészeti Társulat megalapítása. 1861-1875 között az ág. hitv. ev. egyház egyetemes egyházi és iskolai felügyelője.

⁷ Ábrányi Kornél (1822-1903) zeneszerző, zeneíró. 1860-ban megalapítja a Zenészet Lapokat, s tizenhat évig szerkesztője a folyóiratnak. 1867-ben hozta létre az Országos Magyar Daléregyesületet, amelynek 1888-ig vezértitkára volt. Szerzeményei között találjuk például az "5 magyar népdal"-t (1872), amit Liszt Ferenc írt át zongorára "5 Ungarische Volkslieder" címmel 1873-ban.

⁸ Tudósítvány: Képezdei mozzanatok.

⁹ Bartalus István (1821-1899) zenetanár, zenetörténész, 1867-től a Kisfaludy Társaság rendes tagja, 1869-től áll. tanítóképző-intézeti tanár, 1875-től a MTA lev. tagja. Működésének középpontjában a magyar zenetörténet állt. Munkásságával - Mátray Gábor mellett - a 19. századi magyar zenetörténeti kutatás megalapozója. A népdalkutatás terén, hiányosságai ellenére is, korának legjelentősebb úttörőjeként tartjuk számon.

¹⁰ 10/ Jkv. I. 146.

¹¹ Remény Ede (1828-1898) nagynevű magyar hegedűművész. Húszévesen részt vett a szabadságharcban Görgey Artúr tábori hegedűseként. Később komoly szerepet játszott a nemzetközi zenei életben, 1861-től a 70-es évek elejéig Magyarország ünnepelt, népszerű előadóművésze, számos nemzeti akció áldozatkész támogatója és megszervezője (például a budapesti Petőfi-szobor felállításáért is sokat tett). 1875-től Párizs, illetve New York állandó lakóhelye. Jelentősek hazai és külföldi hangversenykörútjai.

¹² Jkv. I. 171. (Tizenhetedik ülés, 1. napirendi pont). 1890-ben az újvidéki kath. gimnázium megalakult zenetársasága is a sopronitól kért s kapott segítséget, útbaigazítást. Lásd: Magyar, 18.

¹³ Érdekesek, mai szemmel nézve korszerűtlenek a J. Haydnról fogalmazott megállapítások (nem rendelkezik titáni erővel, mert műveinek jelleme gyermekded).

¹⁴ 14/ Tudósítvány: Képezdei mozzanatok.

¹⁵ Lásd: Liszt köszöntése Sopronból 1873-ban. Soproni Szemle (SSz), 1967. 275. (Csatkai Endre tollából), tjkv. XI. 8., XI. 11.

A 21 x 29 cm nagyságú díszoklevél bal felső sarkában zongora, bal alsó sarkában magyar királyi (ko-szorús) címer, jobb felső sarkában Liszt Ferenc nevének kezdőbetűi babérkoszorúval övezve, jobb alsó sarkában Sopron város címere: a városkapu három örtonnyal látható. Az oklevélen a következő szöveg olvasható: Liszt Ferenc Magyarhon Orpheusa a Zenevilág Linusa félévszázados működése ünnepélyének alkalmára a Soproni lyceumi zenetársaság által Tiszteletbeli Védnökének megválasztott Sopronban az 1873-dik évi október 22-dikén. - Alatta: Mint hajdan Jakab ihleteit - most háladatunkat Dallami lángeszédért angyalok égbe viszik. - S következnek az aláírók: Király József Pál elnök, Diem Gusztáv alelnök, Graner Adolf jegyző, Arnhold Nándor pénztárnok, Zsák Ede főkönyvtárnok, Hass h. alelnök, Karsay Sándor superintendens, id. Ábrányi Kornél t. t. (tisztelőtag). A díszoklevél hátuljára a lyc. zeneegylet 1873/74. évi hallgató és működő tagjai írták nevüket, öt oszlopban, mindegyikbe nyolcan. Két név olvashatatlan, egyiknek csak a keresztnéve olvasható. A negyven névből kiemelek néhányat: gróf Teleki Júlia, Graner Ernő, Király Béla, Kolbenheyer Viktor és Károly, Gróf Endre, Alexy Lajos, Király Ernő, Baán Lajos, Thirring Gyula és Samu, Házy Lipót, Szabó József és György, Hamar Gyula, Koczor Márton.

A díszes kiállítású levelet a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola (Zeneakadémia, ma: Egyetem) könyvtárában őrzik.

Sopron város ugyancsak köszöntötte Lisztet félévszázados művészi pályáján. Tanusítják az 1873. évi októberi tanácsjegyzőkönyvek. Tjkv. az 1873. november 8-án tartott ülésről (polgármester Kurucz Endre): 3059. sz. Elnöklő polgármester urunk a fővárosban tartandó Liszt örömmünnepély alkalmából kelt indítványa folytán, Liszt Ferencz a világhírű zongora művész hazánkfia s e' város díszpolgárának 50 éves örömmünnepélyének a város közönsége nevében a legőszintébb szerencse kívánat s hazafias üdvözlét fejezendő ki táviratilag. (Utolsó napirendi pont! - N.A.)

Tjkv. az 1873. évi november 11-én megtartott ülésről, 3060. sz. (Első napirendi pont! - N.A.): Gróf Széchenyi Imre urnak 10611 kelt távirata, miszerint a f. é. 3059. sz. a kelt s Liszt Ferenczhez intézett szerencse kívánat a nagy művész elfoglaltsága miatt annak nevében köszöntetvén viszonztatik. Örvendetes tudomásul szolgál.

¹⁶ Ott töltött napjairól Király József Pál verset írt, ami név nélkül jelent meg a Oed. Nachrichten c. lapban (1874. február 15. 1.), címe: "Der 12. Februar 1874".

¹⁷ Lásd a Jkv. II. kötetében!

¹⁸ Gróf Széchenyi Imre társasághoz fűződő kapcsolatát olvashatjuk Magyar József idézett munkájának 22-23. oldalán, illetve az 1875/76-os Értesítőben.

¹⁹ A híres zeneszerző karmester édesapja, aki ekkortájt Sopronban működött katonakarmesterként. Tomka Gusztáv Ármin főjegyzői, Kolbenheyer Viktor pénztárnoki tisztet töltött be a zenetársaságban.

²⁰ 20/ Lásd az 1875. december 19-i (tizenharmadik) ülés jegyzőkönyvét!

²¹ Jkv. II. 55. Liszt 1875 szeptemberének közepén (Weimarból) Rómába utazott, s az egész telet ott töltötte. A következő év februárjának közepén érkezett vissza Budapestre. A Duna vízállása már igen magas volt, február 27-én a fővárosban 7 méter 70 cm-rel tetőzött, Komáromot, Esztergomot, Újpestet, Óbudát, Buda alsó részét már elöntötte, Pestet is fenyegette. "Számos térségben csónakok voltak felállítva, hogy a fenyegető veszedelem esetén kéznél legyenek. A számos hajléktalant részben a királyi vár mellékhelyiségeiben, részben a franciskánusok kolostorában és egyéb nyilvános épületekben szállásolták el. A jótékony akciók mindenfelé megindultak s mi sem természetesebb, mint hogy Lisztet is felkérték, hogy művészetével emberbaráti célok szolgálatába álljon. Jóllehet Liszt elhatározta, hogy többet nem játszik a nyilvánosság előtt, mégis azonnal hajlandónak mutatkozott a fellépésre. (...) A hangversenyt Tisza Kálmán miniszterelnök védnöksége alatt március 20-án tartották meg." Trefort Ágoston kultuszminiszter levélben fejezte ki háláját Lisztnek. (Ifj. Somssich Andor: Liszt Ferenc élete. Bp. 1935. 382.)

²² Jkv. II. 92. A "főtisztelendő superintendens ur": Karsay Sándor egyházi felügyelő, az egyházkerület élén álló lelkész.

²³ 1940 legelején bekövetkezett haláláig Sopron város élvonalbeli muzsikusa volt. A Templom utca 15. sz. házon emléktábla hirdeti ezt

²⁴ Jkv. II. 108., 113., 114.

²⁵ Az 1880. december 12-én tartott ülés anyagából.

²⁶ Magyar, 22.

²⁷ Jkv. II. 218. Pénztárnok: Lázár Aladár.

²⁸ Jkv. II. 236-237.

²⁹ V.ö. a 26., 27. sz. jegyzettel! "Pártolás hiányában" jó időre kútba esett a Dalfüzér elgondolása. Csak évekkkel a Mester halála (1886) után, 1893-ban állították fel mellszobrát az akkori Színház-téren.

³⁰ Jkv. II. 249. Tiszta jövedelmük 100 frt. volt. Payr Sándor személyében újabb soproni híresség tűnt fel.

³¹ "Sopron" 1883. október 10.

³² Értesítő, 18. Az 1884-es soproni királylátogatás fő oka a Rákóczi utcai Tiszti Leánynevelő Intézet meglátogatása, illetve a kápolnájának felszentelésén való részvétel volt. Részletes történetét megírta Dávidházy István: I. Ferenc József Sopronban 1884. Május 31 - június 1., Soproni Szemle 2001. 3. 330-336. Tőle tudjuk (334. o.), hogy az uralkodó a királyi magánpénztárból egyéb intézmények, szervezetek mellett az Ev. Líceum alumneumának (=bentlakásos iskola, teljes ellátást nyújtó tanintézet) 100 frt.-ot adományozott. Györffy Sándor azt írta, hogy "a tápintézet - alumneum - évszázadokon át igen fontos szerepet játszott a líceum életében. Nem véletlen, hogy soproni látogatása alkalmával 1884-ben I. Ferenc József is felkereste. Meg is kérdezte: 'Mibe kerül egy fiú egyévi ellátása?' " A soproni líceum. Szerkesztette Györffy Sándor és Hunyadi Zoltán. Tankönyvkiadó, Bp. 1986. 111., lásd még: dr. Ruhmann Jenő szerk.: A Soproni Evangélikus Líceumi Diákszövetség Emlékkönyve 1918-1938. Sopron, 1938. Ebben 125. o. Fejér Lajos: Király-járás Sopronban.

³³ "Sopron" 1885. március 4. 2. Helyi és megyei hírek. Az említett Jókai-mű nyomán keletkezett Liszt-kompozíció 1874-ből való, születési helye: Horpács (Sopron megyében). Szövegét lásd JÖM Költemények I. 271., 1898-as nemzeti kiadás 98. köt. A nyolc kézre áttett Rákóczi-induló a legkésőbbi, legérettebb a változatok között (1852: kétkezes, 15. Magyar Rapszódia; 1865: zenekari feldolgozás; 1870: négykezes változat).

³⁴ "Sopron" 1886. január 30. Helyi és megyei hírek, továbbá uo. február 13.

³⁵ Értesítő, 27.